

Као један од могућих одговора на признање независности Косова од стране једног броја земаља помиње се покретање поступака пред Међународним судом правде у Хагу, кроз подношење тужбе против земаља које су признале једнострано проглашење независности Косова. Ово је несумњиво један од планова који су вредни пажње, како са правног, тако и са политичког становишта, имајући у виду политичка и правна ограничења наведене намере. Наравно, у време настанка овог текста, већ се може поставити и питање благовремености наведеног плана.

Нема дилеме да је насушна потреба да се Међународни суд правде (у даљем тексту: МСП) на било који начин укључи у процес признавања или оспоравања признања независности Косова. У време у коме је међународно право релативизовано до вулгарности, у време када гола сила и насиље, (п)остају прва и последња реч међународне политике, место и улога МСП-а, у контексту независности Косова је вишеструко важна и потребна.

Међународни суд правде је главни судски орган УН (члан 92. повеље и члан 1. Статута МСП). Положај Међународног суда правде у контексту одговарајућих одредби Повеље УН, треба се посматрати најпре у једном историјском контексту, јер само такав поглед на Међународни суд правде унапред даје одговоре на постављена питања, указује на ограничења и показује колико је међународно право иако институционализовано (кроз постојање УН и МСП), у великој мери релативизовано, а правда у свету коме живимо далека.

Дакле, у време оснивања ОУН, по окончању Другог светског рата и на почетку хладног рата, процес деколонизације и пропасти великих царства (Велика Британија, Јапан), увелико оптерећени и ограничени свет, увек на новом почетку, је решио да начини „свет равноправних“. Услов за „свет равноправних“ био је успостављање макар формално „света суверено једнаких“ како је то наведено у Повељи УН. МСП је представљао значајан део тог плана. Одредбама члана 7. став 1. као и члана 92. Повеље УН као МСП је дефинисан као један од главних органа, односно главни судски орган УН, чији је Статут саставни део Повеље УН. Одредбама Статута МСП, је дато право МСП да разматра најзначајнија питања међународног права, и то почев од тумачења уговора, до на најопштији начин дефинисаног „сваког питања међународног права!“. У контексту циљева Повеље и устројства МСП, није погрешно рећи ни да је Међународни суд правде део општег механизма УН, усмерен ка одржавању мира и безбедности.

Зато је и наглашено да су сви чланови УН *ipso facto* учесници у статуту МСП (члан 93. Повеље) те да сваки члан УН “има и
прима“
обавезу да ће се повинovati одлуци МСП у свакој одлуци (члан 94) у коме се јаве као »парнична страна«. Нема сумње да МСП представља једини суд који има општу стварну надлежност која обухвата сва питања међународног права (члан 36. Статута). Али општи карактер МСП, умањује могућност да стране у спору стварну надлежност могу ограничити у виду резерви *ratione materiae*

.

Околност која би у старту отежала поступање по тужби јесу резерве појединих држава на надлежност МСП. Са обзиром да суд нема аутоматски надлежност над правним споровима између држава чланица Статута, већ да је неопходно постојање сагласности држава о његовој надлежности, као што је то био случај у предмету Источни Тимор (*ICJ Reports 1995*), а посебно случај Југославија В . САД, као и предмет Југославија в. Белгија по Захтеву за доношење привремених мера (1).
. Са обзиром да је САД једна од потенцијалних тужених земаља ваљало би указати на став САД у виду праксе имајући у виду данас већ чувени случај Никарагва (*ICJ Reports 1986*), а који данас представља опште место односа САД према међународним судом правде . Са друге стране, добар број земаља које су признале Косово је прихватило «обавезну надлежност суда» (Велика Британија, Финска, Аустрија, Швајцарска), тако да за подношење тужбе према наведеним земљама нема препрека.

Када је реч о положају Србије као парничне стране, ваљало би указати на потребу да Србија такође прихвати Декларацију о обавезујућој надлежности МСП.

Прихватање Декларације о обавезујућој надлежности МСП, је потребно како би се избегли могући приговори (имајући у виду деликатност поступка) тужених земаља.

Зато ваља подсетити да је у спору Југославија в . Белгија, имајући у виду да је СРЈ тек 26. априла 1999. године, деопоновала код Генералног секретара УН, изјаву и признању обавезне надлежности МСП (дакле непосредно пре подношења тужбе), од тужене државе, али и од стране једног броја судија то окарактерисано као *«поступање противно коректног вршења правде»*,

те да чињеница да је акт о прихватању обавезне надлежности МСП поднет само неколико дана пре подношења захтева за покретање поступка, није акт *«извршен у доброј вери и да је супротан самом концепту прихватања обавезне надлежности суда о опционој клаузули из Статута»*

, те да

«случај није покренут

bona fide

».

У светлу напред наведених разлога за покретање поступка, макар на нивоу материјално правних могућности, ваљало би указати на већ заборављен случај СРЈ против чланица НАТО из 1994. године.

Влада СРЈ је 18. фебруара 1994. године поднела захтев МСП у Хагу за покретање поступка против 16 држава чланица због Одлуке Савета НАТО донешене у форми ултиматума да изврши ваздушне ударе против војних постројења на подручју Сарајева. (2)

. Правни основ захтева СРЈ био је утврђење да су државе чланице НАТО повредиле одредбу члана 2. став 4. и члана 53. став 1. Повеље ОУН, претећи да ће употребити силу без овлашћења Савета безбедности и у форми ултиматума, као и захтев да се обавезу тужене државе да се уздрже од акта претње или употребе силе. Такође поднет је захтев на основу члана 41 (1) Статута МСП, за издавање привремених мера – забране употребе силе и извођења ваздушних удара као и уздржавање држава чланица НАТО од претње или употребе силе или било кога другог акта противног одредбама члана 2 (4) и члана 53 (1) Повеље ОУН. Значајно је да се Влада СРЈ позвала на члан 36 (1) Статута МСП који даје могућност да се надлежност суда заснује под условом да је тужене државе прихвати. Наведени спор није ни започет јер тужене државе нису дале сагласност на надлежност МСП.

У наведеном поступку иако је оспоравано право СРЈ да поднесе тужбу као држава која будући да није члан УН, није ни чланица Стаута МСП, али није оспораван правни основ подношења тужбе.

Данас се може рећи да је подношење тужбе против земаља које су признале независност Косова, у политичком смислу закаснала.

Ово из разлога што је иста морала уследити након првих најава званичника појединих земаља које су директно доводиле у питање или негирале суверенитет и територијални интегритет Србије, као суверене чланице УН. Подсећања ради, оркестрирана кампања таквих изјава уследила је одмах након обелодањивања Ахтисаријевог плана, али и раније још током 2006-те године од стране званичника Албаније, Велике Британије и САД.

У том тренуку, сама помисао на могући и очекивани став МСП, могла би да буде отежавајућа и обесхрабрујућа чињеница за заговорнике, спонзоре али и неме посматраче косовске независности. Опште је место да спорови пред МСП трају годинама, али то свакако није разлог за одустајање од овако важног инструмента у борби за Косово и Метохију.

Овome се може додати и могућност захтева за изрицање привремених мера против тужених држава, (члан 41 Статута Суда и чланови 73 и 74 Правилника о поступку суда) које су значајне како за убрзање процеса, тако и за саму одлуку о привременим мерама у меритуму. У таквим условима, реално је било очекивати да би до проглашења независности Косова, већ имали одлуку о привременим мерама по тужби Републике Србије. Одлука о привременим мерама би по свом карактеру већ садржала и став по питању признања једнострано проглашене независности на територији суверене државе чланице УН. Таква одлука би свакако била од значаја како за државе које се у међународним односима воде егзистенцијалном линијом мањег отпора, тако и за наступ пред бројним међународним форумима у којима је тренутни задатак српске државе онемогућавање пријема самопрокламоване државе.

Са правног становишта битно је указати да пракса међународног суда правде указује да је могуће да се основ за покретање поступка може тумачити знатно шире у временском трајању, и то како од догађаја који предстаљају основ за покретање спора пред судом (у нашем случају у виду признања независности Косова, као вид угрожавања територијалног интегритета и суверенитета Србије), тако и у поступцима који су претходили чињеници признања (у виду најава признања, што такође представља акт кршења међународног права по себи), у складу са начелом *damnum injurio datum*.

Наведени став је присутан у случају «Фосфати у Мароку» (P. C. I. J, Series A/B No. 74) у коме је суд заузео став, односно указао на могућност

«...да акти извршени после критичног датума, када се узму у вези са ранијим актима са којима су тесно повезани, представљају у целини један, трајан и прогресиван илегални акт који није потпуно завршен до критичног датума»

те да

«.....упркос томе стварају сталну ситуацију несагласну са међународним правом која наставља да постоји и после поменутог датума».

Готово идентичан став се налази у члану 25. став 1. Нацрта чланова о одговорности државе Комисије за међународно право:

«1. Кршење међународне обавезе актом државе који има континуирани карактер се дешава у моменту када тај акт почиње. Међутим, време вршења прекршаја се протеже кроз читав период током кога акт траје и остаје несагласан са међународном обавезом».

На овом месту се у смислу благовремености и политичке целисходности тужбе, може размотрити и питање доказаног правног интереса. На ироничан начин, у случају расправе о потреби и интересу Србије да се покрене поступак и разматра о питањима кршења међународног права, чињеница подношења тужбе након признања независности Косова чини неспорним доказани правни интерес *legitimatío ad causam* Србије, будући да је непосредно погођена чињењем држава у виду кршења међународног права.

Све наведено указује да Србија има могућност да спор пред Судом, покрене како због формалног признања независности Косова, тако и због предузимања радњи које су ишле у правцу признања, а у суштини представљају тешка кршења међународног права. Наведено у контексту већ задоцнелог покретања поступка, пружа основ да се целокупна активност појединих земља осуди као кршење међународног права.

На жалост, један део владајуће коалиције, изгледа је имао „скривену агенду“. Тако се од саме најаве кренуло у разводњавање исте, на формирање комисија, теоријска и практична разматрања и процењивања итд. Такав однос већинског дела владајуће коалиције, у условима када се ломила одлука о признању независног Косова, открио је много више и послао много значајнију поруку. Да јединствен став није толико неискључив, те да битка за очување Косова и Метохије, не подразумева ни употребу легитимних правних средстава.

Нема сумње да ангажовање МСП може представљати значајан и важан потез ка указивању на злонамерност и величину преседана када је реч о признању Косова, те

нема дилеме да је потребно на било који начин доћи до ангажовања МСП.

Све наведено указује да је потребно предузети све мере како би се дошло до става МСП. Став МСП који би био од користи Србији било у виду пресуде, или одлуке о привременим мерама, било у облику саветодавног мишљења. У данашњим условима не одустајући од подношења тужбе са свим приговорима неблаговремености, реалнији је и целисходнији покушај да се дође до саветодавног мишљења МСП.

И због тога је потребно размотрити могућности како доћи до става МСП, а да се таква намера не блокира од стране оних који су већ признали Косово, било у виду резерви на надлежност МСП, или у виду спречавања у СБ да се од МСП затражи саветодавно мишљење.

Једна могућност је да се Србија као чланица ОУН, обрати СБ да заузме став по наведеном питању или се СБ обрати МСП за саветодавно мишљење (3). У садашњој констелацији унутар СБ, јасно је да 3 од 5 земаља, сталних чланица јесу признале Косово, те као такво имају сасвим јасну могућност да спрече ангажовање МСП у третирању тог питања.

Наведене препреке отварају другу могућност, а то је могућност да захтев за саветодавно мишљење МСП могу затражити и други органи ОУН.

У том смислу вредна пажње је могућност да саветодавно мишљење од МСП затражи Генерална скупштина. Умајући у виду да је генерална скупштина састављена од свих држава чланица УН, јасно је да велики број држава чланица не гледа благоданом на преседан косовске независности. У данашњем тренутку то се може потврдити и чињеницом да до данас највеће муслиманске земље нису признале Косово (са изузетком Малезије и Авганистана), или да да ниједна арапска земља још увек није признала независно Косово, као и чињеница да је само 1 афричка земља признала независно Косово. Овоме треба додати и чињенице да значајне земље, регионалне силе (које су до те мере свесне своје снаге да већ рачунају на стално чланство у СБ УН у толико потребној реформи УН), као што су Индонезија, Индија, Јужноафричка Република, Египат, Бразил итд. имају недвосмислен став о преседану косовске независности.

Све наведено отвара могућност да се путем захтева Генералне Скупштине затражи од МСП саветодавно мишљење.

Са друге стране није нереално да Генерална скупштина ОУН заузме став о питању које је од битног значаја за међународни мир и безбедност. То право је признато чланом 11. став 2. Повеље. То право Генералне скупштине није апсолутног карактера већ је ограниченом чланом 12. Повеље. (4) У условима у којима СБ се бави питањем Косова у оквиру надлежност из члана 24. Повеље, јасно је да се активност Савета безбедности не може окарактерисати као «бављење». Наведено указује да постоји велика потреба да се Генерална скупштина активира по овом питању. О наведеном сведочи Резолуција Генералне скупштине УН „уједињени за мир“ (5)

Наведена резолуција омогућава да Генерална скупштина може заузети став у случајевима кад постоји претња миру нарушење мира или агресија, у условима када СБ није могао да постигне једногласну одлуку да заседа и заузме став тј. препоруке о мерама које треба предузети

(6)

Интересантно је да је таква могућност била најављивана и од стране заговорника независног Косова. Након вишеструких неуспешних покушаја да се план Марти Ахтисарија спроведе кроз Савет безбедности, било је предлога (углавном од стране представника САД и Велике Британије) да се ахтисаријев план због блокаде СБ, усвоји у Генералној скупштини, позивајући се на „корејски преседан“.

Очигледно је да време неумитно тече и да ће наредни период бити од суштинске важности. Задатак одговорне власти јесте да употреби сва правна средства како би се ток признања независног Косова зауставио. У условима када највећи број земаља није донео одлуку о признању Косова, увлачење МСП, на било који начин у косовски проблем могао би да представља (толико очекивани) разлог за посустајање те „независности малих размера“. Са друге стране, нема разлога не очекивати да Одлука МСП (ма у којој форми донета) не буде основа за одустајање од независности Косова.

У данашњем тренутку, имајући у виду све гласнија упозорења о судбини међународног права и међународног поретка, у чије темеље су уграђени принципи суверенитета и територијалног интегритета, као и насушну потребу да се сачува држава, свако одустајање од активирања Међународног суда правде представља уједно одустајање од Косова и Метохије.

У Нишу, 27.03.2008.године

Фусноте:

1. У овом предмету суд је питање надлежности на врло јасан начин образложио :
«Будући да Суд, према свом статуту нема аутоматски надлежност над правним споровима међу државама чланицама тог Статута или међу другим државама којима је дозвољен приступи суду; будући да Суд поново наводи «да је један од фундаменталних принципа његовог Статута да он не може одлучити о спору међу државама ако не постоји сагласно с т држава о његовој надлежности, и будући да Суд стога може вршити надлежност само међу државама странама у спору које су не само приступиле суду , већ су такође и прихватиле надлежност суда, било у општем облику или за поједини случај о коме је реч;!»

2. Реч је о ултиматуму којим је НАТО поставио босанским Србима да повуку сво тешко наоружање на 20 км. од Сарајева. Ултиматум је уследио након масакра на пијаци Маркале у Сарајеву.

3. Савет безбедности је поднео укупно 1 захтев за мишљење и то 1970. године, док је генерална скупштина УН захтев поднела 13 пута. Захтеве МСП-у, су својевремено поднели и Економски и социјални савет УН, извршн одбор УНЕСК-а, Светска здравствена организација, Међународна поморска организација.

4. Да док СБ извршава поверене задатке Генерална скупштина не може да чини некакве препоруке!

5. ЈРМП 1 12 /1976, стр. 229-23

6. Наведеном резолуцијом омогућено је војно учешће САД у Корејском рату